

M i t t l i v i R i s m y r l i d e n

a v

Filip Bergquist

Vadet i april 1992

Ankomsten till Rismyrliden

Det var svårt för min mor Jenny. Min far, Nils, dog vid 27 års ålder. Familjen måste splittras. Orsaken var tuberkulosen, som tog så många liv, bl. a. min fars. Året var 1923.

Jenny försökte försörja oss. Doris var 4 år. Jag Filip, ett och ett halvt. Men den tiden kan ej jämföras med den välfärd, som vi fick i landet senare.

Vi skulle få fosterhem, Doris och jag. Mor Jenny hade fått ytterligare bekymmer. Hon hade träffat en man, en bedragare, som orsakat att ett barn var på väg. Ingrid föddes sommaren 1926. Då hade jag redan kommit till Rismyrliden.

På vårvintern 1926 kom jag med hästskjuts till gården där jag skulle trivas och växa upp.

Rismyrliden var en stor skogsgård, som ägdes av bröderna Bror, Karl och Lars. Karl och Lina var gifta men barnlösa. De hade ett fosterbarn förut, Ingrid, som var 16 år när jag kom till Rismyrliden som 5-åring.

De två andra bröderna var då ogifta. Bror 42, Lars 37, Karl och Lina 39 resp. 42.

Bror var mycket barnkär. Fast jag var fem år bar han mig på armen jag var mager och tunn. Han visade mig omkring på gården och så fick jag leka med hans snusdosa. Det var en försilvrad mäsingsdosa med två lock. Sidan med spegel och kam fick jag öppna, inte den andra. Längre fram i tiden berättade Bror för mig att de flesta trodde

jag skulle dö i tbc. Men annat fick de se, sa Bror.

ABC-boken

Karl och Lina var idealiska fosterföräldrar. Snart satte de en läsebok i händerna på mig. Huset låg en bit från huvudgården och som tiden och intresset räckte till blev resultatet att jag vid sex års ålder kunde läsa ganska flytande. Skrivkonsten kom också snart så mor Jenny fick brev ungefär samtidigt som jag kunde läsa. Min mor och Lina var kusiner. Karl och Lina ägde en stor inbunden bok om Sveriges historia. Boken var mycket tjock i brunt skinn. Det blev en intressant läsning som sysselsatte mig stora delar av dagen.

När skolan började kunde jag faktiskt det mesta utantill. Stolt brukade Karl demonstrera mitt kunnande för besökare med att hålla handen över texten under bilderna för att visa att jag kände igen Tilly, Gustav II Adolf, Arvid Horn, Wallenstein, Polhem o.s.v.

Andakterna

Mina fosterföräldrar var djupt religiösa. Västerbotten var ju C. O. Rosenius hemort och där frodades Evangeliska Fosterlandsstiftelsen, en rörelse, som stod Svenska kyrkan nära. Denna väckelserörelse hade egna predikanter, som reste runt i bygden och besökte gårdar, skolor och kapell. De kom också till Rismyrliden fastän gården låg något isolerad.

I hemmen förekom dessutom ett rikt andaktsliv. Förutom dagliga morgon- och kvällsandaktsstunder förekom varje söndag predikoläsningar och psalmsång med en ritual som påminde om svenska kyrkans. Övningar i psalmsång gjorde att jag övat upp min röst och även orgelspel så att när 3:je klass i skolan började kunde jag hjälpligt spela ur svenska koralboken. Vi hade nämligen en tramporgel i hemmet också. Vi fick elström 1929 och 1934 en Telefunken radio. Söndagens högmässogudstjänster berikade mitt orgelspel på radio där jag hörde och lärde rätt tempo i koralpelet.

Min fröken

Lärare (lärarinna) vid Orrträsk folkskola var Gunborg Stenlund, senare gift Marcusson. Hon var ung lärare, endast 12 år äldre än jag själv och mycket ambitiös. Som hon dessutom var musikalisk och intresse för sång fanns i bygden, bildade Gunborg en sångkör, blandad fyrstämmig sådan. Mycket frivilligt arbete nedlades i denna kör, som naturligtvis berikade traktens kulturliv. För min egen personliga utveckling betydde också fröken Gunborg mycket. Kanske också längre fram i livet eftersom jag vid 48 års ålder kunde avlägga en kantorsexamen och därefter verka som kyrkomusiker fram till pensioneringen.

Åkerbruket, boskapsskötseln och skogen

På sommaren arbetades med handslåtter och bärgning av hö. De många ladorna, de många spåntaken skulle årligen åtgärdas. Bror och jag fick ofta

samarbeta. Hans vänlighet, förstående för ungdom och lugna uppträdande var otrolig. Vi hade egen vattendriven spånhyvel, som även grannarna utnyttjade. Varje år skulle ett tak bytas ut med ny spån. Vi hade minst ett 30-tal byggnader, ladnor inräknade, som skulle underhållas. Ett spåntak stoppade 25 - 30 år. Många gärdesgårdar, flera km sådana, skulle också åtgärdas. Bror och jag fick hjälpas åt med sådant. Vi kunde sätta upp 150 m "hage" gärdesgård på en dag. Då hade vi matsäck med, termosflaskor och sådant som behövdes för dagens behov. Bror var förtjust i socker. Han tog alltid två bitar ihop mellan tummen och pekfingret. Det kunde gå åt 8 st. vid en kafferast. Han hade en speciell teknik vid snusbussinläggningen. Satte dosan intill läppen, tungspetsen böjde sig nedåt som en raka och portionen slank in snabbt och vant. Bitsockret beställdes i stora trälådor om 25 kg.

Bland utesysslorna fann jag i skogen mitt rätta element. Redan under skolåldern började jag hjälpa Bror med skogshuggning. Först använde jag en snickarsåg, s.k. fogsvans, och fällde de minsta träden. Skogsegendomen omfattade 500 hektar gammal skog så arbete fanns alltid. Allt eftersom jag blev äldre kunde en vanlig timmersvans användas. Bror tog de större träden och jag de mindre. Så småningom blev rollerna ombytta. Fortfarande var det Bror som styrde och föreslog åt vilket håll träden skulle fällas, lägga upp vägar för kälkar, bromsa när jag hade bråttom o.s.v. Jag fick en pedagogisk allmän utbildning i praktisk skogsvård. Alla bröderna var rädda om sin skog och mycket kunniga. Karl körde alltid hästarna. Lars körde och högg eftersom det behövdes.

Även om arbetet med skogen var mitt största intresse måste ju djurens skötsel och höbärgningen också upptaga min tid. De många ängarna med de små ladorna upptog flera veckors arbete. Vi var många personer som hjälptes åt, ibland dussinet fullt. Som barn minns jag även August, ägarbrödernas far, som deltog i handslåttern. Höet räfsades ihop i lagom stora "dyssjor", högar som breddes ut att soltorka. Vid tjänlig väderlek torkade dessa högar på en dag. Höet "famnades", lades i packade delar på "scwegan" och bars in i ung. 75 kg tunga ryggbördor till ladorna.

"Schwegen" var en barkad ungbjörk som snoddes till en 4 m lång vidja med ring i ena änden där "låtmen" stacks in. Låtmen = storänden.

Det blev en slags snara som med det hoprullade höet kastades upp på bärarens rygg med hjälp av räfserskan. Som barn fick jag en miniatyrscwege tillverkad av bror. Vem annars? Det fanns bara Bror som kunde offra tid på sådant pjosk.

Ofta var ängarna ofarbara med häst före vintern. Efter frosten och när snön kom kunde man hämta höet med häst, kälkar och skrinda. Ängarna var ofta s.k. våtmark "jörja", dy.

Ladugårdssysslorna med mjölkning, utfodring och passning, var kvinnornas avdelning. Mjölken skulle ju också separeras (grädden skiljas från tunnmjölken) morgon och kväll. Smöret, som kärnades för hand av tjockgrädden, användes i hushållet och en del såldes på affären i Finnforsfallet.

Vi hade naturligtvis också hushållsgris och får. Fåren klipptes, ullen kardades och Lina var duktig i konsten att spinna. Ingrid hjälpte till

Sen satte Lina upp vävstol i köket där jag fick hjälpa till att spola garnet till skytteln. Väven skickades till Nälden, Jämtland, för stampning, en slags tovning. Sen kunde Lina sy vadmalsbyxor till alla karlarna i Rismyrliden. Mycket bra kläder till vinterns skogsarbete.

Fortsättningsskola med komplikationer

Denna fortsättning av folkskolan innebar två årskurser om 6 veckor strax efter avslutad folkskola. En kurs i allmän teori och en i träslöjd. Slöjden passade mig perfekt. Ett handikapp för mig under hela skoltiden var min närsynthet. Några läkarundersökningar under skoltiden fanns ej när jag växte upp. Vi hade en lång skolväg nu. Undervisningen skedde i Röjnoret, 13 km från hemmet. Jag fick traska 3 km där en hästskjuts tog vid. Lars hade en passande päls, som jag fick låna för den ganska långa slädfärden. Man blev varm under promenaden till Orrträsk där hästen tog vid. Båda dessa kurser hölls vintertiden. Kanske var det i träslöjden jag fick en träflisa i ett finger, som förorsakade en begynnande blodförgiftning. Det blev besök på lasarettet i Skellefteå. Karl följde med hela tiden och efter det lilla ingreppet i fingret bad Karl doktorn undersöka mina ögon. Jag fick glas utprovade och optikern kunde samma dag leverera mina nya glas. Fantastiskt! Nu kunde jag se omgivningen mycket bättre på håll också.

Bästisen

Albert fanns inte kvar när fortsättningsskolan började. Han var en i raden av 13 syskon. Vi var jämnåriga. Hade lekt och gått i Orrträsk skola hela tiden tillsammans. Hans hem låg 1 km från mitt och närmare skolan. Vi följdes alltid åt. Vintertid på skidor förstås.

Alberts syskon dog undan för undan i tbc. Kanske enda kon bar på bacillerna. Mycket vanligt den här tiden eftersom veterinärerna inte besökte besättningarna för kontroll, som blev vanlig ungefär på 40-talet. Alberts föräldrar var fattiga. Fadern, Robert, var duktig men hade en omöjlig försörjningsplikt för sin stora barnskara. De fick mycket mjölk från oss i Rismyrliden. Tidens fattigvård. Alltnog. Alla barnen utom det sista dog i tbc. Sista barnet en flicka adopterades av en annan familj omedelbart efter födseln. Barnet vistades aldrig i sitt föräldrahem.

Min fostermor fick ofta rycka in som hjälp vid förlossningar. Lina hade en vit rock med blå prickar, som användes bara vid sådana tillfällen. Ofta hann barnmorskan inte fram i tid. Lina var dock van att klara sig själv. Ofta var hon hos Roberts när barnen kom och tog samtidigt med sig matvaror.

Mamman dog vid sista barnfödseln och Robert stod ensam med de barn som ännu levde. Han fick en ung flicka till hjälp. Viola var bara 19 år och hade en liten flicka på armen.

En dag kom Robert till Lina och ville ha ett par byxor sydda till sin cheviotskostym. Byxbenet hade fastnat i cykelkedjan någon gång. Några dagar

efteråt fick vi höra att paret Robert - Viola varit i Skellefteå hos prästen och blivit äkta makar. Robert var då 54 år. De fick 5 barn tillsammans.

Albert fick komma till Hällnäs sanatorium ungefär när folkskolan slutade. Vi sågs aldrig mer. Men vi skrev brev. Sista tiden fick Albert hjälp med breven av en annan lungsjuk, som hette Ragnar.

Albert dog och en tid därefter en annan skolkamrat till oss båda, Barbro, i samma klass som Albert och jag. Hon var från Orrträsk och hade nära till skolan. Barbro hade också tbc, och vid jordfästningen bar vi skolkamrater kistan till graven.

Vi var då ung. 15 år. Det stod flera kistor i bårhuset. Namnskyltar var fastsatta vid huvudändarna. Jag ögnade över dessa och upptäckte Ragnar. Ja, efternamnet stämde med den Ragnar, som hjälpt Albert med brevsvaret sista tiden han levde.

Konfirmationen

1936 var det tid för "läsning". Det var 4 mil till kyrkan. Skellefteå landsförsamlings tempel låg vid älvstranden (ligger fortf.) intill staden. Jag blev inkvarterad hos faster Svea ganska nära kyrkan, vid Lejonströmsbron. Det blev en månads omställning för mig. Vi var 72 pojkar. Man skiljde på könen då. Prästen hette Sven Petrus Wretblad. Han var duktig organist också. Undervisningen skedde i sockenstugan. En dag tog prästen med oss till kyrkan, gick upp på läkta-

ren och spelade psalmen "Gud, trefaldig ståt oss bi". Sedan kom han ned till oss och uttalade en förhoppning att nu skulle 72 klara pojkröster höras i psalmsången.

Karl hade följt mig till staden vid uppropet till läsningen. Han köpte även en ny bibel till mig, i skinn.

Lars Löfgren besökte mig en gång under läsningen. Troligen i samband med en stadsresa. Det kändes riktigt bra få detta besök från hemmet. "Va snygg han var" kommenterade en kusin i huset (Daniel). Konfirmationen i Skellefteå landsf. kyrka bevistades av mina fosterföräldrar. Som minne av min mor Jenny fick jag min första cykel, en begagnad herrcykel. Jag var lycklig. Det var en stor högtid. I förhöret fick jag läsa upp tredje trosartikeln: "Jag tror på den helige Ande" o.s.v.

Något om huvudpersonerna, och deras egenskaper, i Rismyrliden. August Elias 1853, Löfgren, och hans hustru, Cristina, Charlotta, f. 1854.

Dessa rara människor var föräldrar till, som jag brukar kalla, "ägarbröderna" Bror, Karl och Lars samt deras systrar Hilma, Lovisa, Amalia och Hanna. August och Cristina var vid god vigör vid min ankomst till Rismyrliden. August skötte en del småsysslor hemma. På sommaren brukade August och jag fiska i skogstjärnen. August deltog också i handslåttern på Dammänget. Dammänget var uppdämt vintertid. Vi hade då en vattenreservoar för spånhyvlingen på våren.

rättande. Karl var snäll och fredlig. Alltid undvikande konflikter med vem det nu vara kunde. Hans huvudsakliga arbete utgjorde hästkörslorna.

Lars Wilhelm, f. 1889

Lars var hjärnan, ofta beslutsfattaren och planeraren. I unga år arbetade han som virkesmätare. Låg borta för detta arbetes skull och knöt givetvis kontakter med omvärlden. För min del betydde hans inrådan och beslut redan tidigt mycket för mig. Min första vinter i Rismyrliden betydde att jag fick flytta till mormor Sara, beroende på att Hilma, den ogifta systemen, som betraktades som "vilöfti" fick för sig att Filip skulle bort från Rismyrliden. Lars, som var borta på sin distrikts-tumning var ej med då. Hemkommen på våren genomdrev Lars till min förmån att jag skulle återhämtas till Rismyrliden. Vilket nog var avgörande för hela min framtid.

Lars var snickar- och byggnadskunnig. Hans anlag påminde nog mycket om farfadern Gustaf, Wilhelm, den store byggmästaren, som egentligen byggde upp hela Rismyrliden i mitten av 1800-talet. Lars gifte sig med Signe Stenmark 1930. Jag ansågs vara för liten att vara med på bröllopet och fick övernatta hos Robert Lundbergs. Ingrid var med. Jag fick storkringla vid bröllopgästernas hemkomst. Det var ett förningsbröd, som var vanligt den tiden.

Lars och Signes förstfödde dog vid födseln. Lars snickrade en liten kista själv och kvinnorna samlades i bagarstugan och sjöng "Tryggare kan ingen vara". Jag fick vara med. Jag kunde ju sjunga men jag grät mest.

Paret Lars och Signe fick så småningom sonen Hans, f. 1933 och dottern Ulla, f. 1936. Fadern hade en ledande ställning fortfarande. Samarbetet i brukandet av gården Rismyrliden blev också framgångsrikt genom de andra brödernas lojalitet.

Hilma, f. 1985

Äldsta systemen förblev ogift. Hilma besökte oss i Karles någon gång. Hon bodde hos sina föräldrar, August och Kristina. En gång, första tiden i Rismyrliden, följde jag Lina till Orrträsk för att höra en resepredikant. Som Hilma strax efteråt kom på besök hos oss frågade hon mig vad predikanten sagt. "Han sa: Frukta icke, allenast tro", skall jag ha svarat, enligt Lina. Hilma var sjuklig och dog troligen 1928 - 29. Då var en ambulans från Skellefteå och hämtade henne. Bilar var något ovanligt i Rismyrliden. En doctor var också med. Han hette Munktell. Hade sportmössa. Lina ville han skulle titta på mig och om jag såg frisk ut. Jag var rädd. På Hilmas dödsannons var en psalmvers angiven: "Sist min Gud jag dig nu beder tag min hand uti din hand."

Anna Lovisa, f. 1892

Lovisa var gift med Konrad Hedlund. Egendomen Rismyrliden gränsade mot Burträsk socken. Lovisa och Konrad hade en jordbruksgård NO om Rism. 1 km, men ändå inom Burträsk socken. En av döttrarna, Signe, växte upp hos morföräldrarna. Hon var 2 år äldre än jag. Den allra första gången jag minns Signe fick vi choklad och bullar hos Hanna.

Det var på den tiden smaskens. Men som jag var "trepöt" (åt lite) fick jag kvar i min kopp och då tog Signe gärna det som var kvar.

Lovisa påminde om Bror i sin vänlighet. Jag minns henne alltid som god och med ett leende över ansiktet när hon talade med mig. Hon hade nedsatt hörsel. Som Signe blev min lekkamrat hade vi anledning att träffa "Lova", Signes mor.

Kristina Amalia, f. 1894

Amalia blev ju gift med Karl Andersson, Grönliden. Karl brukade en stor skogsgård tillsammans med sin bror Ander, Amalia fick ett styvt arbete med ladugården, hushållet, barnafödandet och allt som hörde till den tidens sätt att existera. Barnaskaran blev sex, tre av vardera könet. En flicka dog 14-årig i scharlakansfeber. Astrid den andra dottern i ordningen blev min hustru.

Folket på Grönliden hade mycket gemensamt med Rismyrlidens sätt att leva. Vi besökte varandra. Naturligtvis beroende på släktskapet och samhörighetens religiösa verksamhet. Jag minns Amalia en gång önskade sig en flygmaskin för att lättare kunna besöka sitt föräldrahem. Det var ung. en mil mellan Rism. och Grönl. Vägen passerade Karls hus och Lina ville naturligtvis också växla några ord i förbifarten. Amalia hade alltid bråttom på sina besök. Familjen väntade ju därhemma i Grönliden. När jag börjat skolan kunde "patjen" (pojken) åka skidor själv och besöka de jämnåriga syskonen på Grönliden.

Barnen blev musikaliskt övade i hemmet. Där fanns en piporgel; en klenod från Västerbottens orgel-

byggare. En tradition av sådan verksamhet fanns senare delen av 1800-talet. Under barnens uppväxttid förekom mycket sång och musik i detta hem, Karl Anderssons Grönliden. Själv fick jag också deltaga i dessa "hemkonserter".

Många var de rågbrödsbullar som växladades mellan hemmen Grönl. - Rismyrl., förmedlade innanför blusen under skidfärder.

Amalia var hedersmänniska, salig i åminnelse.

Hanna Charlotta, f. 1898

När jag kom till Rismyrliden var Hanna 28 år. Vacker som en dag. Jag fantiserade om att henne ska jag nog gifta mig med. Hon var solstrålen i hela omgivningen på gården. Lilla system, som alla dyrkade. Hon var också uppvaktad av många unga män har det berättats. Hon lever idag, 94 år, som den sista av syskonen. Många minnen har jag av nybygget. Bostaden, som iordningställdes för August och Kristina, där Hanna bodde och svarade för skötseln av de gamla.

Hanna var förlovad med Signar. Men han var sjuklig och något gifte blev aldrig av. Han dog i början av 1950-talet och Hanna förblev ogift. Sin sista verksamma tid var Hanna som hemhjälp åt en änkekan i Långträsk.

Som solstråle fortsatte Hanna att vara en god, varm medmänniska. Hon bevarade sin ungdomliga charm och var omtyckt överallt. Där Hanna var med rådde en nästan uppsluppen stämning.

Kyrkstugorna i "bonnstan"

Ett par tre gånger om året åkte folk till Skellefteå för kyrkbesök. De äldre åkte cykel till Finnforsfallet eller Krångfors och tog tåget till Skellefteå. Vi som var unga cyklade förstås hela vägen. Åtminstone sommartid. Det var riktigt trevligt följas åt 4 mil. Ofta var det grön- lidsungdomar som följde Ingrid och mig. Sen Astrid blev vuxen blev det ju extra festligt. Då övernattade vi i kyrkstugorna och hade nära till kyrkan. Båda gårdarna, Grönl. och Rismyrl., hade egna kammare med öppna spisar. Många glada minnen har vi från dessa utfärder. Före vår tid åkte man häst till kyrkan. Det fanns också stallar till varje gård. Dessa brann upp vid en eldsvåda i början av 1900-talet.

En äventyrlig resa

I okt. 1929 dog ju Maria, Brors första hustru. För färden till Skellefteå för jordfästningen hade en bil beställts. Bilen ägdes av en grannson i Stenbäcken. Vagnen var stor, sjusitsig, och gammal. Chauffören ovan. Som det hade frusit till på natten, och bilen hade naturligtvis slitna däck, så sladdade bilen vid en bromsning i en backe. Bilen kanade av vägen en aning och hade säkert kunnat skuffas upp av så många karlar som åkte med men detta tänkte väl ingen på. Man var ju inte van vid sådana fordon. I stället bestämdes att alla skulle försöka hinna till tåget i Finnforsfallet springande. Tiden var visst väl tilltagen. Jag kommer ihåg Karls kommentar till språngmarschen: - Det blev varmt i överrocken och klabbigt innanför vita stärkskjortan! Högtidsklädda var ju alla till begravningen. Jag

var hemma med August och chauffören kom sen upp till gården. Han ville ha hjälp med en häst för att få upp bilen. August tog Rulle, en liten nordsvensk häst, som jag fick köra mycket sen när min ålder var inne. Det var en lätt sak för Rulle att släpa bilen upp på vägen med August vid tömmarna.

Stora avverkningen 1937

Bröderna beslöt att avverka en större yta skog vintern 1937. Hela egendomen var ju bestående av gammal skog. Den här delen låg lämpligt till för flottning också eftersom Bjurbäcken flöt genom området. Det var den bäck, som dämades upp på Dammänget och sparade vattnet för spånhyvlingen. Denna damm hade byggts av Gustaf Wilhelm en gång. Den kunde även användas för flottningen om man sparade vattnet på nätterna och släppte på om morgnarna.

Avverkningen pågick hela vintern med hjälp av grannar, 7 - 8 man arbetade, och våra två hästar klarade framkörningen. Bror och jag ordnade mest vägar och avverkade dessutom. Jag var nu 16 år, Karl och Lars körde timret.

På våren tillkom flottningen, något alldeles nytt för min del. Där deltog många äldre som kunde konsten. Flottning kräver mycket teknik. Det blev ju stoppar ibland s.k. bröt. Där kunde en stock låsa hela bröten.

Tekniken bestod i att se var låsningen satt och sedan snabbt retirera till säker plats när bröten började röra sig. Jag ville vara med och var ovan.

Ett tu tre kom jag ut på djupt vatten och sjönk ned till armarna i det iskalla vattnet. Det blev en språngmarsch hem till gården där Hanna letade fram torra kläder med tillhörande vadmalsbyxor.

Ågarbröderna satte in 30.000 kr på banken på vårkanten. Lars tyckte jag skulle få 1.000 kr för vinterns arbete. Den summan kom också in på bankbok. Med räntan räckte det till att köpa möbler för när Astrid och Filip gifte sig 5/1 1947.

Livet på landet - livet går vidare

Skogsarbete, sommarens bärgningsmödor, husandakter, förflyttningar på skidor vintertid, cykel sommartid uppfyllde tillvaron. Nu hade jag fått en ny cykel, "Nordstjärnan", av Karl, och Astrid hade fått en Crescent av sina föräldrar. Detta gjorde livet mycket behagligare. Astrid, som var hemhjälp åt Lars, var nu i Rismyrliden. Bror tyckte att de här nya cyklarna skulle stå tillsammans i cykellidret. Det var ordning i bodarna i Rismyrliden. Alla cyklarna, minst ett halvdussin, hade ett särskilt lider. Astrids och min cykel skulle stå intill varann och helst lutas något mot varann också, tyckte Bror. Hustomten Bror myste.

Som vi, många karlar på gården, hann med sysslorna ganska bra och kvinnorna hjälpte till var det gott om arbetskraft. Lina hade en kusin i Sörträsk, gift med Edde. Sörträsk var en idyllisk gård en halv mil från Rismyrliden. Makarna var barnlösa och hade jobbigt med skörden sommartid. Det bestämdes att jag skulle få hjälpa dessa makar en vecka varje sommar till den tid min värn-

pliktstjänstgöring skulle börja. Det blev en omväxling och en berikande tid där jag nu fick laga körredskap åt "Edde" - Edvard Nygren, bärga hö och känna mig som en riktig karl. Makarna var gemytliga och vänliga, mycket mat och svagdricka serverades. En sommar ville Edde att jag skulle stanna en vecka extra. Som extra belöning skulle jag få en fiol, som fanns hos en granne i närheten. Det blev så efter medgivande hemifrån. Så kom jag att spela fiol också så småningom.

Den nya orgeln

Den lilla tramporgeln började bli gammal. En kväll satt Lina i gungstolen, som Gustaf Wilhelm byggt, och läste tidningen Norra Västerbotten. Där fanns en orgel till salu på annonssidan. Det blev bestämt att jag skulle ta cykeln till Bastuträsk, där orgeln fanns, och betrakta underverket. Men, sa Karl, den får inte kosta mer än 300 kr. Sagt och gjort. Fast det var vintertid cyklade jag iväg och till min förvåning såg jag den finaste orgel som skådats för mina ögon. Stor, 4-stämmig kammarorgel och nästan ny. Men priset, 500 kr. Jag förstod att Karl var obeveklig. Troligen hade han inte mera pengar hemma än 300 kr. Jag var förtvivlad förstas.

På kvällen gick Karl hem till Bror. Förmodligen för att hämta två hundralappar. Typiskt Norrland. Litet snack, mycket handling. Jag hade nog visat en tydlig ledsnad vid hemkomsten från Bastuträsk. Morgondagens uppvaknande med Karls förklaring att vi åker till Bastuträsk med märren kändes desto mer upplyftande.

Jag fick nu ett utmärkt instrument att förkovra

mitt orgelspel på. Det här hände vintern efter storavverkningen. Året var 1937 och jag var på sjuttonde året.

Andra världskriget 1939

Det blev inkallning av värnpliktiga, ransoneringskort, mörka gardiner på kvällar, gengas till bilar.

I Rismyrliden gick livet sin gilla gång. Vi hade god tillgång till mat. Det enda vi hamstrade var grovsalt 100 kg, som jag hämtade med Rulle i Finnforsfallet. Karlarna var för gamla för vakttjänst. Själv var jag för ung.

Det blev så småningom mönstring för min del. Inställelse till Umeå våren 1942 vid I 20. 331-71-41 Bergquist hade blivit soldat.

Det blev en stor omställning för Filip. Men jag hade en god kondition och klarade "skivan" bra. Brevet från Astrid var ljuspunkterna i tillvaron. Vi var inne 18 mån. i ett sträck varav sista halvåret i fält. 1943 var det år Bror gifte sig med Svea. Telegrammet till deras bröllop skickades som fältpost från Tärnaby.

Vistelsen i fält gjorde, att man mer och mer mognade till man. Efter hemkomsten, i krigets slutskede, uttryckte sig Ingrid så här: "Du har förändrats så jag känner knappt igen dig."

Lantmannaskolan

Det blev förlovning med ringar 31/3 för Astrid och mig. Sen började jag troligen tänka på någon sorts utbildning. Det blev att börja med Andersstorps lantmannaskola utanför Skellefteå hösten 1945. En teoretisk skola med kemi, fysik, svenska, matte, något engelska. Huvudämnen var jordbrukslära, boskapsuppfödning, byggnadsritning. Hela kursen var mycket komprimerad. I matematik kunde vi mer än realskolans elever påstod rektorn. Vi var tydligen motiverade också. Så resultatet blev berikande för vår framtid. På sommaren 1946 genomgick jag också en kurs för kontrollassistenter (bestämning av mjölkens fett-halt). Man avlade den s.k. ko-realen.

Det frö, som såddes i Anderstorp, grodde till ett beslut att söka till en stor herrgård i Sörmland. Där bedrevs utbildning av ladugårdsförmän. Det var på säteriet Hagbyberga vid sjön Yngaren mitt i Sörmland.

Kors och tvärs i minnet

Gustav Wilhelm Löfgren, som byggt flera hus i Rismyrliden, svävar som en legend över gårdsnamnet. Bror L. har berättat en del för mig. G. W. var en spänstig kille. Han stod gärna på huvudet på taknocken, när ett hus var färdigt. Likaså i roddbåten kunde han stila med balansakter i fören upp och ned. Karl, min fosterfar, berättar om en tubkikare, som fanns i G. W:s ägo. Den var så stark (skarp) att man kunde se personer ända till Blåbergsliden från Rism. Ungefär en mil bort. Möjligen kunde denna kikare härstamma

från en skeppsbyggare, J. Sandström, som ägt Rismyrliden 1830. G. W. var säkert en mycket verksam och effektiv person. Jag minns äldre personers dröm- och aktningsfyllda ansiktsuttryck, när de berättade något om "Gusta-Wilhelm", alltid nämnd med sitt dubbelnamn.

När Bror var 16 år skulle dammen över Bjurbäcken öppnas, "dras" en morgon. Troligen var timmerflottning på gång. Andra karlar fanns inte hemma. G. W. hade svårt att gå. Detta måste ha hänt 1899. Bror var född 1883 och var 16 år. Bror skjutsade G. W. med häst och kärra till dammen. Tillsammans kunde de båda öppna dammluckorna när G. W. hävde sin tunga kroppshydda över spettet.

Karl L. berättar, att G. W:s midjemått var 150 cm. Troligen var kroppen svår att bära. G. W. byggde sig själv en liten vagn på 4 hjul. Han förflyttade sig över gårdsplanen med hjälp av en trästav som påskjutningsmedel. Ett hjul till denna vagn hittade jag i ett stenröse vid "bastun", torkhuset. Lina gjorde en liten kärra till mig (skottkärra med hjul). Jag var då åtta år.

En gungstol, som står här i huset i Vadet, tillverkades av Gustav Wilhelm. Han dog 1901.

Tobiassläden

Vi hade mycket småkörningar på gården vintertid. Mest hemkörning av hö från småladorna, som fanns lite överallt. Man använde då slädar med korg, en s.k. skrinna, som kunde monteras ned vid urlastningen. En av dessa slädar var bäst utformad, den s.k. Tobiassläden.

Bror berättar: I sin gröna ungdom var Bror på en auktion när min morfar, Tobias, överlät gården. Bror var då 16 - 17 år. Han skulle ropa in en släde av Tobias berömda modell. Dessa blev dock för dyra tyckte Bror. Tobias, som hörde på Brors budgivning, skall då ha sagt på sitt Skelletmål: "Iska jera de än slea." Resultatet blev den släde, som ännu finns kvar på logen på den s.k. kulturgården, Rismyrliden. Släden var omtyckt för sin eleganta gång i djup snö. Tobias, min morfar var också en legend på sitt sätt. Möbelsnickare och tusenkonstnär. Han var hästkännare och tyckte om snabba hästar. Jag minns honom bara sen den tid han var sängliggande. Då lade vi barn plommonkärnor, stenar, under stolbenet närmast hans säng. Sen dunkade Tobias Lundgren med näven på stolens hörn där stenen låg och vi kunde leta rätt på mandeln.

Tobias ägde naturligtvis en gård också. Som brukligt var för befolkningen på landet. Mina egna minnen är alltså från tiden före ankomsten till Rismyrliden. Min mormor Sara påstods ha ryskt blod i ådrorna. Hennes bruna hy skilde sig från mängden. Ryssarna härjade ju i kusttrakten i början på 1800-talet. Kulhålen finns ännu kvar i väggarna på de s.k. kornbodarna (magasinförråd för oår) vid Lejonström, det har Karl Löfgren berättat. Jag minns Tobias kista på väg med en hästvagn från sin gård. Jag var 4 år.

Rulle

En höst omkr. 1918 - 1920 brinner ladugården i Rismyrliden. Troligen hade värme alstrats vid lagringen av något torvströ. Elektricitet fanns ju inte. Branden blev förödande. Korna hade just

flyttat in från sommarladugården men kunde motas ut till denna igen. I stallet, där hästarna fanns, hade elden troligen börjat. Där kunde ingenting räddas. När Bror kom ut hörde han bara hur hästarna stampade. Värmen var för stark. Hanna berättar: Skogsförvaltaren Landmark, norrman, som var inkvarterad i gården, väcktes av sin hund, som var orolig. Tydligt var detta på morgonsidan. Landmark väcker Hanna och skriker: "Det brinner i lagår'n!" Det fanns inte mycket mer att göra än att bevaka elden. Värmen var så stark att tjäran rann från väggen på stora huset, som byggdes 1887 av Gustav Wilhelm Löfgren. Detta berättar Karl L.

Efter chocken var det nog besvärligt. Alla verktyg, körredskap, hästar och det som behövdes för uppbyggnaden, saknades. En häst var ju nästan oundgänglig. Selar till sådan fanns ju ej heller. Den här tiden var August, Elias, pappan till "ägarbröderna" ung. 65 år. Han åker bort för att köpa häst med seltyg och åkdon. Hur färdades han? Han hade aldrig lärt sig cykla. Möjligen fick han skjuts av någon granne. Emellertid köpte han en liten nordsvensk häst, Rulle. Den hästen fanns kvar även under min tid och jag fick köra själv. Rulle var snabb och otroligt stark för sin storlek. Om lasset satt fast backade han och hoppade till och då hände något aningen gick något sönder i körredskapen eller i seltyget. Rulle var en skälm också. När kvinset skulle köra ruskade han på huvudet. När man se-lade av tog han ofta chansen att rusa ut i snön vintertid och rulla sig. Då var Hanna till god hjälp. Hon tog havre i enda handen och precis när Rulle skulle smaka greppade Hanna med den andra handen i manstumpen i pannan och sen var Rulle villig att ledas in i stallet. Rulle kom att höra till inventarierna så småningom. Jag

knäppte med min lådkamera en bild av honom. Han var då 25 år, men levde flera år till.

Sagda

Ett sto, Sagda, inköptes under min skoltid. Hon hade ett eldigt temperament och jag fick inte köra henne. Men när Lina fyllde 50 år skulle hennes bror "Walle" komma på besök och hämtas vid bussen. Som jag var 13 år skulle det passa att vara kusk. Men Sagda hade stått inne och var utvilad så hon ville helst springa. Vid hemfärden var det full karriär på åket och Walle hade fullt sjå att hålla sig kvar sittande på tvären med dinglande ben och en tårtkartong i vardera handen. På knagglig väg och järnhjulsvagn med brädbord. Jag fick styra in i vinkelbyggnaden vid ladugården för att få stopp på Sagda. Hon kände nog att kusken var ovan också. Det hade gått i full fart från bussen uppför den branta liden.

Sagda fick ett föl, Peltonen, och även ett föl till, en dotter. Peltonen fick inte stanna. Han såldes och det blev en snäll häst. Stoet efter Sagda blev svårt att köra in, men hon blev kvar på gården. Någon riktig körkarl blev jag aldrig.

Tuna

Jag låg i soffan i köket. Soffan hade min morbor Algot snickrat i min pappas ladugård när jag var i 3 - 4 års åldern. Jag minns det. Det var tiden närmast min fars bortgång. Soffan fick följa med till Rismyrliden.

När Karl kom in från ladugården på morgnarna, vid 7-tiden, brukade jag ligga snett med huvudet på kudden, med avsikt. Karl brukade då rätta till detta. Det väntade jag på.

En sådan morgon hade Karl något att berätta. Han hade avlivat min hund, Tuna. Anledningen var följande: Jag hade hämtat den här hunden i en pappkartong per cykel hos en granne i Grannäs. Den var valp då och livlig sådan. Hon var min lekkamrat och följeslagare. Jag kommer ej ihåg vilket år men jag var i 12-års åldern. Det blev en angenäm omväxling i glesbygdsensamheten. Tuna var med överallt. Vi trivdes nog båda. Hon var mörkhårig av spetstyp. Troligen blandras. Som Tuna var med på allt hände sig att en burk lut stod framme när Lina tvättade kläder vid gårdsbrunnen. Som lut smakar salt slickade Tuna i sig med förskräcklig påföljd. Det blev naturligtvis sår i munnen och hur det blev längre ner vet ingen. Stor jämmer för Filip. Ingrid tyckte nog synd om mig. Hon försökte stoppa ner tunnbröd, blött i mjölk, genom munnen. Troligen neutraliserade mjölken lutens verkningar en hel del.

Tuna blev bättre och kunde så småningom svälja vanlig föda. Hon levde flera månader efter olyckan men blev aldrig som förr. Kanske förstördes luktsinnet också. Karl insåg nog att det oundvikliga måste hända. Vi fick skinnet kvar. Sedan dess har jag ej ägt en egen hund. Men vi hade ju alltid katt. Och visst är katter riktiga personligheter.

Filosofiska eftertankar

I år, 1992, när man uppnått en mogen ålder och reflekterar över vad som hänt i tidiga år slås man faktiskt av förundran över hur mycket från tidiga barna- och ungdomsår, som man haft nytta av i fortsättningen av livet.

Snickeriet, som alltid intresserat mig började tidigt. Viljan att konstruera något, helst något nyttigt, att reparera och hålla i stand saker och ting. Ett arv från Rismyrlidens hederlighet där man alltid skulle förvalta och helst förädla de produkter som åstadkommits förut, att ställa cykeln i skugga, alltid, för att förbättra gummits livslängd. Räfsorna likaså, alltid i skugga när de ej användes för att rönpinnarna ej skulle krympa och "rinna" ut (släppa från hålet). Vara aktsamma om alla redskap för både människor och djur, o.s.v.

Orgelspelet, som kom till i barnåren blev också fruktbart i framtiden, säkert avgörande för mitt yrke så småningom. Hermodsstudier med maskinskrivning. Handslätter med lie, som nu kan tillämpas på tomten i Vadet.

Slipning av verktyg av alla slag. Vilket vi fick lära i ungdomen. Alltid nyttigt att kunna senare i livet. Här i Björkvik är nästan den konsten glömd varför jag hjälper grannar med slipning av saxar, knivar, yxor o. d. Fila sågar och skränka dessa är också inövat från barndomen.

Vördnad för vad våra föregångare åstadkommit. Förnöjsamhet med vad vi fått att förvalta är något vi bör sätta högre i vår samtid. Ja, just förnöjsamheten som tycks vara på avskrivning är något vi ska rehabilitera.